

2. Лазаренко Н. І. Нові вимоги до професіоналізму вчителя в умовах євроінтеграції. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія : зб. наук. пр. Вінниця : ТОВ «Нілан ЛТД», 2018. № 54. С. 100–106.
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 3. К.: Радянська школа, 1977. 675 с.
4. Сухомлинський В. О. Елементи творчості в діяльності молодших школярів. Вибрані твори: в 5 т. Т. 1. К.: Рад. школа, 1977. С. 273–278
5. Brovchak, L. S., Likhitska, L. M., Starovoit, L. V., & Todosiyenko, N. L. (2020). Pedagogical potential of the arts complex in the process of formation of aesthetic perception of junior pupils. Rezeknes Tehnologiji Akademija. Rezekne, Latvijas Republika, 98–108.
6. Starovoit, L. V. (2015). Khudozhnye konstruyuvannya z paperu ta kartonu [The artistic design of paper and paperboard]. Vinnytsya: FOP Korzyn D. Ju., 168.

Ю. Мороз,

здобувач ОС магістр

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського

Ju. Moroz,

master's student,

Vinnytsia Mykhailo Kotsubynsky

State Pedagogical University

ТЕАТРАЛІЗОВАНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ В ДІТЕЙ ДБАЙЛИВОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРИРОДИ

THEATRICAL GAMES AS A TOOL FOR CHILDREN'S EDUCATION CAREFUL ATTITUDE TO NATURE

***Анотація.** Стаття присвячена проблемі виховання дітей дошкільного віку. Проаналізовано наукові праці з проблеми виховання в дітей дбайливого та поважливого ставлення до природи. Театралізовані ігри визначено ефективним засобом для набуття знань, формування ціннісних орієнтацій та смаків, ціннісного ставлення до навколишнього світу та природи.*

***Abstract.** The article is devoted to the problem of education of preschool children. Scientific works on the problem of raising children to be careful and respectful of nature are analyzed. Theatrical games are defined as an effective means for acquiring knowledge, forming value orientations and tastes, and value attitudes towards the surrounding world and nature.*

***Key words:** children of preschool age, nature, values, caring attitude, theatrical games*

***Ключові слова:** діти дошкільного віку, природи, цінності, дбайливе ставлення, театралізовані ігри*

У наш час проблема взаємодії людини і природи, впливу людства на навколишнє середовище стала дуже важливою. Вона постає сьогодні як нагальна проблема порятунку живої і неживої природи від забруднення згубного та несприятливого впливів промислової діяльності людини на Землі. Перед освітянами стоїть важливе завдання, а саме: формування у дітей усвідомленого, правильного і дбайливого ставлення до навколишнього середовища, до живої та неживої природи з перших років життя. Усвідомлене ціннісне ставлення до природи є основою високого рівня екологічної свідомості та екологічної культури людини. Воно закладається в дитинстві та продовжує розвиватись протягом всього життя.

Проблема екологічного виховання в дітей залишається важливою та актуальною в наш час. Вона була і є колом наукових інтересів багатьох вчених, педагогів та дослідників. Я.Коменський, Й.Песталоцці, Д.Локк, Ж.-Ж.Руссо, К.Ушинський, В. Сухомлинський, А. Богуш, Л. Божович, З. Друзь, Л.Міщик, З.Плохій, Н.Рижова, П.Саморукова, О. В. Терентьева та інші розкривали можливості успішного екологічного виховання, формування знань про природу, формування усвідомленого ставлення до екологічних проблем у дітей дошкільного віку. Н. Кубата та С. Ніколаєва вважають дошкільний вік особливо сприятливим для навчання та виховання, оскільки на думку дослідників : «Перші сім років у житті дитини – це період її бурхливого зростання та інтенсивного розвитку, безперервного вдосконалення фізичних і психічних можливостей, початок становлення особистості» [6, с. 53]. Дошкільний вік є сенситивним періодом для становлення первинного синкретичного світогляду, закладання основ морально-естетичного світосприймання та соціокультурного становлення особистості, а формування позитивних емоцій, почуттів дитини, суб'єктивного сприйняття себе і навколишнього світу, сприяє розвитку духовного світу, - зазначає Ірина Барановська [3].

З кожним роком дитина росте, розвивається, навчається та набуває досвіду. З кожним роком змінюється світосприйняття дитини. Вона починає усвідомлювати власне «Я», розуміти свою соціальний статус та позицію по відношенню до оточуючих людей, до природи, до оточуючого світу. Дитина кожен день знайомиться зі дивовижним світом природи, його різноманітністю та красою. Формування ціннісного ставлення до природи – найважливіше завдання закладів дошкільної освіти та сім'ї в даний час.

Поняття «цінності» та «ціннісні орієнтації» набули широкого вивчення в ХХ столітті. Соціологи розглядали їх як соціальну настанову, що регулює поведінку людини. Сьогодні ці поняття глибоко досліджують науковці з різних галузей. Нам імпонує думка І. Барановської, С. Возняк, В. Кононенко, М. Рокич, які визначають «цінності» як стійке переконання в тому, що певний спосіб поведінки має потенційне значення з особистого погляду. Тобто, поняття «цінність» близьке до поняття «значущість». «Ціннісні орієнтації» – це важливі елементи внутрішніх установок людини, закріплені її життєвим досвідом та усією сукупністю внутрішніх переживань.

Невипадково дослідники В. Бабіч, І. Барановська, В. Іванченко, К. Крутій, С. Кулачківська, О. Котова, Н. Мозгальова, Л. Шульга переконують, що тільки ті знання, котрі забарвленні особистими емоційними переживаннями дитини стануть для нею життєвою цінністю [3; 4].

На нашу думку, екологічне виховання варто розглядати як складний педагогічний процес, спрямований на формування у дітей знань про об'єкти і явища природи, взаємозв'язок між ними, а також на формування важливих навичок дбайливого ставлення та природоохоронної діяльності. Знання про явища природи, видове різноманіття є першою сходинкою в системі екологічного виховання дошкільників. Найкраще засвоюються знання, отримані дитиною в процесі безпосереднього спілкування з природою. Під час взаємодії з природою, в процесі споглядання, милування, спостереження за змінами в природі, тваринами, птахами, деревами, квітами, тощо діти отримують багаті знання, що розвивають її інтелектуально-мисленнєву сферу, удосконалюють психічні процеси – увагу, уяву, пам'ять, мислення, розширюють словниковий запас та удосконалюють знання мови [3; 5].

На основі аналізу нормативних документів, науково-педагогічної літератури розкриємо освітні завдання з формування ціннісного ставлення до природи з урахуванням вікових можливостей дошкільнят, а саме [1; 2; 4; 7; 9]. Варто прищеплювати дошкільникам розуміння різносторонньої цінності природи як джерела матеріальних і духовних сил суспільства. Спрямовувати заняття у закладі дошкільної освіти на оволодіння прикладними знаннями, практичними вміннями та навичками раціонального природокористування, на розвиток здатності оцінювати стан навколишнього середовища, приймання правильних рішень щодо його поліпшення. Важливим завданням педагогів є спрямування освітньої роботи на розвиток потреби в спілкуванні з природою, прагнення до пізнання навколишньої природи в єдності з морально-естетичними переживаннями. Діти дошкільного віку здатні доглядати за рослинами та тваринами, отже потрібно надати їм таку можливість. Систематичне застосування методів милування природою дозволить виховати чуттєвість та емоційність дитини. Шляхом цілеспрямованого спілкування дошкільнят із природою та навколишнім середовищем відбувається виховання дбайливого ставлення дітей до природи та усвідомлення та розуміння взаємозв'язків у природі [7; 9].

Ефективніші методи і прийоми організації пізнавальної діяльності дітей в природі обґрунтовує О. Логінова. Вона подає розгорнуту структуру такої діяльності по кожній віковій групі. Автор розкриває прийоми екологічного виховання на основі народознавчих звичаїв, обрядів, знань, що сприяє відродженню та утвердженню ідей народознавства в освітньому процесі дитячого садка і розглядає виховні можливості народної педагогіки для розумового, морально-етичного розвитку дітей та їх екологічного виховання. Основним засобом закріплення знань про природу у дітей вона вважає гру, працю, експериментування, тобто практичні методи. Причому автор підкреслює, що для дітей молодшого дошкільного віку провідне місце в цьому

процесі займає гра, для більш старшого віку – праця в природі, а в віці 6-7 років діти здатні до самостійного проведення гри [7]..

Дослідники В. Іванченко та Н. Глухова у своїх доробках викладають методичні рекомендації пошуково-дослідницької роботи в ЗДО та прийоми активізації пізнавальної діяльності дошкільників. Автори визначають методи, засоби, форми роботи, за допомогою яких здійснюється екологічне виховання дітей. Вони доводять думку, що для дошкільнят уявлення і закріплення отриманої інформації найефективніше відбувається в ігровій формі. Пояснюється це тим, що «емоційна пам'ять дитини дошкільного віку розвинена краще, ніж логічна. Ігри завжди супроводжуються позитивними емоціями, дозволяють дітям запам'ятовувати досить великий обсяг інформації» [5].

Слід зазначити, що екологічне виховання починається з формування емоційно-пізнавального ставлення дітей до природи, яке ґрунтується на отриманні та закріпленні знань. Разом з тим екологічне виховання має й моральну основу. Взаємодія з неживою та живою природою вимагає від дитини виявлення почуття ошадливості, дбайливості, любові до живого, непримиренності до марнотратства природних багатств.

Необхідно з ранніх років вселити дітям відповідальне ставлення до навколишньої природи, особливо в період дошкільного віку, коли закладається фундамент ставлення майбутньої людини до навколишньої природи. Зміст роботи по формуванню ціннісного ставлення до природи у дітей дошкільного віку включає в себе систему знань, вмінь, навичок, які впливають з розуміння сутності екологічних проблем і їх взаємозв'язку з діяльністю людини. Знайомство дітей з різноманітністю, видовим різнобарв'ям природи формує в дітей уявлення про унікальність і самотність природи, формує ціннісне, дбайливе ставлення до неї. Усвідомлене, гуманне ставлення має бути побудовано на чуттєвому сприйнятті природи, емоційному відношенні до неї, а також знанні особливостей життя, росту і розвитку об'єктів природи, знанні взаємозв'язку існування живих організмів та зовнішнього середовища.

Екологічна вихованість дошкільника – це гуманно-ціннісне ставлення до природи. Основними проявами екологічної вихованості є доброзичливе ставлення до живого, емоційна чуйність, інтерес до природних об'єктів, прагнення здійснювати з ними взаємодію, бажання і вміння піклуватися про живих істот, створювати умови, необхідні для їх життя.

Формування ціннісного ставлення до природи у дітей дошкільного віку в світлі державного освітнього стандарту дошкільної освіти передбачає конкретний підхід до визначення змісту і організації освітнього процесу дітей. Формування ціннісного ставлення до природи дошкільнят можна здійснювати в усіх освітніх аспектах, зокрема через мистецтво.

Через театралізовано-екологічну діяльність розвивається соціальна активність дітей, пам'ять, уяву, творчі здібності, формуються почуття колективізму, комунікативні вміння, йде розвиток мовних і пізнавальних функцій, виховується

художній смак, формується розуміння дбайливого ставлення до природи та навколишнього світу.

Специфіка театралізованої гри, на думку І. Барановської, Д. Менджеріцької, полягає в тому, що вона заснована імпровізованій драматизації літературних творів (або власних інсценівок), пристосованих для виконання на сцені [3; 4]. У театралізованій грі сюжет, план гри, образ героя, його основні риси, дії, переживання, умови, в яких він живе, зумовлені перш за все змістом твору, тому вони підпорядковуються правилам, що відображають фіксовану автором логіку відносин і взаємодій об'єктів навколишнього світу. Театралізована гра обов'язково включає прояви дитячої творчості, так як готових способів гри ролей немає, дії не даються в готовому вигляді. Літературний твір лише підказує ці дії, але їх потрібно створити, втілити (зіграти) за допомогою вербальних та невербальних засобів (рухи, жести, інтонації, міміка, пози, виразність мови), тощо. Дитина сама вибирає виразні засоби, визначає особливості передачі художнього образу.

Театралізована гра – надзвичайно насичена в емоційному відношенні діяльність, в якій діти допускають керівництво дорослого, не помічаючи його, оскільки бажання обігравання сюжетів величезна. Ця діяльність найбільш повно охоплює особистість дитини і відповідає специфіці розвитку її психічних процесів: цілісності, сприйняття, не тільки образного, а й логічного мислення, рухової активності при недостатньому володінні дитиною своїм тілом, легкості уяви і віри в перетворення, емоційної сприйнятливості [3; 5, с. 60].

На думку багатьох дослідників, театралізовані ігри відрізняють динамізм, високу емоційність, розпал почуттів, наявність образів, народжених реальністю і вимагають негайного втілення в життя. Такі ігри вимагають активної робочої думки, спрямованої на сприйняття і відтворення змісту літературного тексту, на створення уявою відповідних образів. Через ототожнення з героями художніх творів діти пізнають красу людських відносин, красу навколишнього світу, красу природи. Участь в іграх приносить їм почуття радості, естетичну насолоду, вчить управляти своїми почуттями і поведінкою. Діти в процесі підготовки до ігрової діяльності втілюють ігровий задум, продиктований сюжетом твору, пізнають різноманітні життєві явища, їх досвід збагачується новими враженнями, знаннями і вміннями, відбувається більш глибоке розуміння ідеї книги, усвідомлення її художньої цінності, виховується інтерес і любов до літератури, театру, природи.

На думку В. Бабіч, «театралізовані ігри дозволяють формувати досвід соціальних навичок поведінки завдяки тому, що кожний літературний твір або казка має моральну спрямованість. В результаті дитина пізнає світ розумом і серцем і висловлює своє ставлення до подій» [1, с. 39 - 44]. Художній твір не тільки знайомить дитину з новими явищами, розширює коло її уявлень, а й дозволяє їй виділити істотне, характерне в предметі, зрозуміти художній образ, що має важливе значення для розвитку пізнавальної діяльності в процесі становлення соціального досвіду, зокрема досвіду ціннісного ставлення до природи.

Домогтися таких позитивних результатів можна за допомогою системної планомірної роботи і створення умов, які сприяють розвитку емоційної сприйнятливості і чуйності дітей, а також при створенні комфортної предметно-розвиваючого середовища (театралізований і книжковий куточок, куточок природи, екологічна лабораторія, ігрові зони, музична та образотворча студії і багато іншого) [7, с. 15].

Висновки. Подальше використання театралізовано-екологічної гри як засобу формування екологічної культури, ціннісного ставлення до природи дітей дошкільного віку передбачає залучення дітей до активного створення та програвання казок-мініатюр про різні пори року «Чи може колобок зустріти взимку ведмедя?, про поведінку тварин у різних погодних умовах: «Як поведуться тварини в дощ? Чи можна побачити метелика? Що відбувається з мурашником?».

Література

1. Бабіч В. Сюжетно-рольова гра як засіб соціальної адаптації дітей дошкільного віку. Дефектолог. 2013. № 4. С. 38 – 46
2. Базовий компонент дошкільної освіти URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini/>.
3. Барановська І.Г. Театралізована гра як засіб художнього виховання дошкільників. Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів інституту педагогіки, психології і мистецтв Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2013. Вип. 2. С.218 - 220
4. Дитина у світі культури : освітня лінія. Інваріантна складова // Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / Наук. кер.: Богуш А. М. Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Шевчук А. С. та ін. // Вихователь-методист дошкільного закладу. Спецвипуск. Київ, 2012. С. 4 - 30. С. 20 - 22.
5. Іванченко В. Мандрівка до країни «Сценографія» (позакласний захід для учнів 7-8 класів) // Мистецтво та освіта. 2011. №10. С. 60 – 62.
6. Котова О. В. Значення ритмічної гімнастики в естетичному вихованні молоді // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. № 11 (174). 2009. С. 87 – 93.
7. Кубата Н. П. Гра як засіб формування соціальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку. Молодий вчений. 2018. №5. С. 53-56
8. Туженкова Ю. Колективні творчі ігри як інструмент соціалізації дошкільників. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2015. № 5. С. 13 – 17.
9. Черноіваник, І. Барановська. Активізація емоційно-почуттєвої сфери дошкільників засобами візуального мистецтва. Наукові записки: Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Серія «Мистецтво» /відп. Л.В.Старовойт. Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2019. С. 194 – 198